

8. Rahandus

Omavalitsuste tulud 2002. aastal

Järvamaa omavalitsuste tulud 2002. aastal kokku olid 334,8 mln. kr. See oli kogu maht, mille sees on kõik omavalitsustele laekunud tulud (k.a. laenu). Summaliselt moodustasid kõige suurema osa eraldised valla- ja linna eelarvetele – 114,1 milj. kr. Selle sees olid toetusfond, pedagoogide palk koos maksudega, toimetulekutoetus, koolitoit jne. Väga suure osa tuludest annab tulumaks füüsilistelt isikutelt, mille laekumine oli 106,5 mln. kr. Nendele kahele suuremale tuluallikale järgnesid arvemised ja ülekanded (ministreeriumid, sihtasutused jt.) – 22,5 mln. kr., laenu – 19,6 mln. kr., investeeringud – 18,3 mln. kr., maamaks – 17,0 mln. kr. Edasi olid juba väiksema osatähtsusega tulud.

Omavalitsuste lõikes olid kõige suuremad

tulud 2002. aastal Paide linnas – 88,9 mln. kr. ja Türi linnas – 54,4 mln. kr. Valdade arvestuses oli kõige suurem tulude maht Ambla vallas – 20,5 mln. kr. Kõige väiksem tulude maht 2002. aastal oli Kareda vallas – 7,1 mln. kr.

Maakonna keskmine tulu ühe elaniku kohta oli 8048 kr. Kõige rohkem oli tulusid ühe elaniku kohta Imavere vallas – 12 786 kr. Siin tõstis seda keskmist võetud laen, mis vallas oli 2,9 mln. kr. Kuna Imavere valla elanike arv on suhteliselt väike (2002. aastal 1091), siis see seda keskmist nii kõrgeks ka tõstab. Samal ajal oli teistel valdadel selline „keskmine“ 7000 ja 9000 krooni vahel. Ühelt poolt näitab see riigieelarvepoliitika eesmärgi võimalikult ühtlustada omavalitsuste tulusid.

• Tabel 1. Omavalitsuste tulud 2002. aastal (tuh. kr.)

Vald/linn	Tulumaks füüsilistelt isikutelt	Maamaks	Reessursumaks	Laekumine majandustegevusest	Eraldised valla- ja linnaelarvetele	Investeeringud	Muud arvi. ja ülekanded	Kulude katteks suunatud jäägid	Muud tulud	Laenu	ÜLDSE TULUD	Elanike arv 01.01.02 (RM)	Tulud 1 el. kohta (kr.)
1. Albu	3118,6	1193,6	236,9	1381,4	4561,1		1811,5	405,4	67,5	1705,8	14481,8	1570	9224
2. Ambla	6520,5	1084,5	18,5	957,8	8168,2	1200,0	1088,8	925,0	572,9		20536,2	2635	7794
3. Imavere	2711,0	871,7	17,5	312,0	2942,5	2604,0	251,3	419,4	940,6	2879,7	13949,7	1091	12786
4. Järva-Jaani	4542,6	1045,6	563,4	803,3	6456,4	4375,6	455,0	1234,0	298,6		19774,5	2022	9780
5. Kabala	2162,0	1180,9	62,4	519,9	3177,8	300,0	34,8	201,0	52,0	1200,0	8890,8	1165	7632
6. Kareda	2103,1	831,9	13,7	510,0	2839,8		808,6	0,9	19,2		7127,2	948	7518
7. Koeru	5611,3	1419,9	90,2	518,0	8540,2	921,3	944,0	848,6	283,7	200,0	19377,2	2652	7307
8. Koigi	2831,8	1285,8	10,9	492,5	3802,4		738,6	602,0	28,5		9792,5	1273	7692
9. Lehtse	3690,8	949,0	18,9	800,0	5296,6		67,4	507,1	178,0	199,5	11707,3	1755	6671
10. Oisu	4078,0	678,1	34,9	385,9	3947,9	2743,0	250,6	203,5	7,6	800,0	13129,5	1501	8747
11. Paide	4430,5	1615,8	406,1	207,6	4089,8		393,7	414,2	1180,6	1510,3	14248,6	1988	7167
12. Roosna-Alliku	2515,9	908,1	40,6	322,0	4942,0		932,4	557,4	10,3	250,0	10478,7	1469	7133
13. Türi	6068,5	1060,5	104,8	298,5	5697,4		422,0	987,9	237,9	1450,0	16327,5	2777	5880
14. Väätsa	4787,8	1076,6	56,6	200,8	3769,3	350,0	409,0	1019,6	49,5		11719,2	1625	7212
15. Paide linn	32403,0	1028,4	54,3	5921,7	25187,1	5800,0	6075,3	1739,4	2763,3	7900,0	88872,5	10094	8804
16. Türi linn	18936,6	802,6	79,7	1671,9	20647,7		7798,1	2422,9	546,9	1500,0	54406,4	7037	7731
KOKKU	106512,0	17033,0	1809,4	15303,3	114066,2	18293,9	22481,1	12488,3	7237,1	19595,3	334819,6	41602	8048

Tabelis 2 on toodud ära tabel 1 tulud ümberarvestatuna protsentidesse. See tähendab, et on arvatud kõikide tulude osakaalud kogu tulude mahust. Seda maakonnas keskmisena kui ka iga omavalitsuse lõikes üksikuna. Siit arvestustest on näha, et suurema osakaalu tuludest moodustasid eraldised valla- ja linna eelarvetele – 34,1%. Mitte väiksema osakaaluga ei olnud isikutulumaks 31,8%. Need kaks tuluallikat kokku andsid 65,9% kogu tuludest. Piltlikult tähendas see seda, et 2/3 igast sissetulnud kroonist moodustasid need tulud ja ülejäänud 1/3 tuli kõigist ülejäänud tuludest.

Tabel 2 alusel on koostatud joonis 1, millelt on selgemini näha erinevate tulude osakaalud.

Tabelist 2 on näha erinevate tulude osakaalud ka omavalitsuste lõikes. Kui isikutulumaksu laekumise osakaal tuludest oli maakonna keskmisena 31,8%, siis omavalitsustes kõigub ta 19,4%-st Imavere vallas kuni 40,8%-ni Väätsa vallas. Maamaksu kõikumine on veel suurem: Kabala vallas 13,3% ja Paide linnas 1,1%. Väga suur on erinevus investeeringutes: Järva-Jaani vallas moodustas see 22,1% ja mitmes omavalitsuses oli 0%! Ka teiste tulude osas on kõikumised

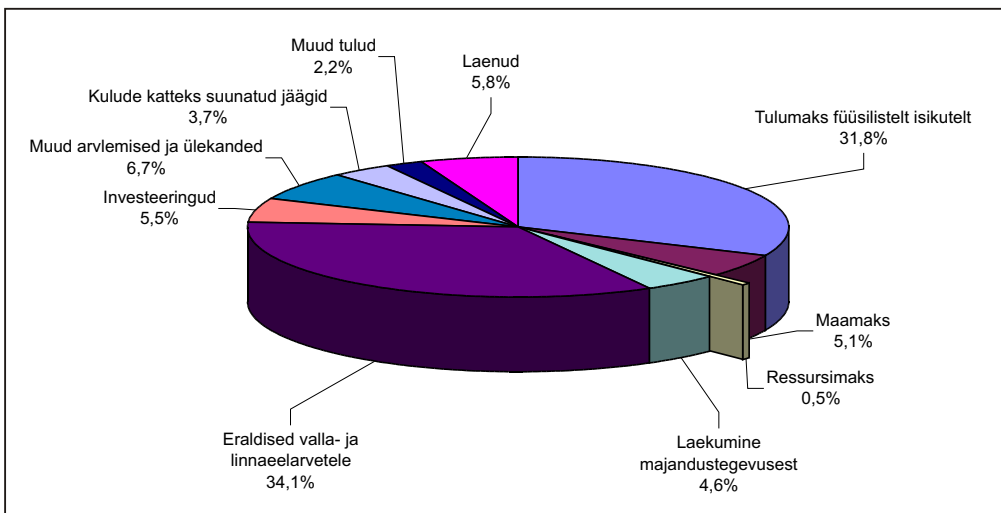
kas suuremad või väiksemad. Siin on erinevuste põhjusteks omavalitsuste erinev tulude baas, mis omakorda on tingitud konkreetset 2002. aasta eripäradest. Selgelt ainult ühele aastale iseloomu-

likud on sellised tulud, nagu investeeringud, kulude katteks suunatud jäägid ja laenu. Seega iga aastaga need tulude osatähtsuse protsendid muutuvad.

• Tabel 2. Omavalitsuste tulud 2002. aastal (%-des)

Vald/linn	Tulumaks füüsilistelt isikutelt	Maamaks	Ressursimaks	Laekumine majandustegevusest	Eraldised valla- ja linnaelarvetele	Investeeringud	Muud arvl. ja ülekanded	Kulude katteks suunatud jäägid	Muud tulud	Laenu	ÜLDSE TULUD
1. Albu	21,5	8,2	1,6	9,6	31,5	0,0	12,5	2,8	0,5	11,8	100,0
2. Ambla	31,7	5,3	0,1	4,7	39,8	5,8	5,3	4,5	2,8	0,0	100,0
3. Imavere	19,4	6,3	0,1	2,2	21,1	18,7	1,8	3,0	6,8	20,6	100,0
4. Järva-Jaani	23,0	5,3	2,9	4,1	32,6	22,1	2,3	6,2	1,5	0,0	100,0
5. Kabala	24,3	13,3	0,7	5,8	35,7	3,4	0,4	2,3	0,6	13,5	100,0
6. Kareda	29,5	11,7	0,2	7,2	39,8	0,0	11,3	0,0	0,3	0,0	100,0
7. Koeru	29,0	7,3	0,5	2,7	44,1	4,7	4,9	4,4	1,4	1,0	100,0
8. Koigi	28,9	13,1	0,1	5,0	38,8	0,0	7,6	6,2	0,3	0,0	100,0
9. Lehtse	31,5	8,1	0,2	6,8	45,3	0,0	0,6	4,3	1,5	1,7	100,0
10. Oisu	31,1	5,1	0,3	2,9	30,1	20,9	1,9	1,5	0,1	6,1	100,0
11. Paide	31,1	11,3	2,8	1,5	28,7	0,0	2,8	2,9	8,3	10,6	100,0
12. Roosna-Alliku	24,0	8,7	0,4	3,1	47,1	0,0	8,9	5,3	0,1	2,4	100,0
13. Türi	37,2	6,5	0,6	1,8	34,9	0,0	2,6	6,0	1,5	8,9	100,0
14. Väätsa	40,8	9,2	0,5	1,7	32,2	3,0	3,5	8,7	0,4	0,0	100,0
15. Paide linn	36,5	1,1	0,1	6,7	28,3	6,5	6,8	2,0	3,1	8,9	100,0
16. Türi linn	34,8	1,5	0,1	3,1	37,9	0,0	14,3	4,5	1,0	2,8	100,0
KOKKU	31,8	5,1	0,5	4,6	34,1	5,5	6,7	3,7	2,2	5,8	100,0

• Joonis 1. Järvamaa omavalitsuste tulud 2002. aastal

Järvamaa omavalitsuste kogu kulude maht 2002. aastal oli 317,9 mln. kr. Kulude maht oli laekunud tuludest väiksem, kuna osa tulusid läks järgmisse aastasse ülemineva jäägina. Mahuliselt oli kõige suurem osa maakonnas kokku hariduse kuludel – 150,2 mln. kr. Järgmine oli majandus – 43,9 mln. kr., järgnesid üldvalitsemine – 31,5 mln. kr., kultuur ja kunst – 24,3 mln. kr., sotsiaalhoolekanne – 23,8 mln. kr., laenude teenindamine (tagasimaksed) – 20,5 mln. kr. Väieldamatult on suurem osakaal hariduse kuludel, mis moodusta-

vad praktiliselt poole kogu eelarvete kuludest.

Arvestus on tehtud ka kulude jagunemisest ühe elaniku kohta. Maakonna keskmine näitab, et kuludid tehti omavalitsustes 2002. aastal 1 elaniku kohta 7642 kr. eest. Omavalitsuste lõikes on see aga erinev. Kõige rohkem kulutusi tehti Imavere vallas – 12 471 kr. elaniku kohta, samal ajal kui kõige vähem tehti kulutusi Türi vallas – 5336 kr. elaniku kohta. Siin aga tuleb arvestada seda, et Imavere keskmist kulu tõstab laenude teenindamisele kulunud raha.

• Tabel 3. Omavalitsuste kulud 2002. aastal (tuh. kr.)

Vald/linn	Üldvalitsemine	Riigi- ja korraaitse	Haridus ja teadus	Kultuur ja kunst	Sport ja puhkus	Tervishoid	Sotsiaal- hoolekanne	Majandus	Muud kulutused	Arvlemised ja ülekanded	Laenud	ÜLDSE KULUD	Elanike arv 01.01.02 (RM)	Kulud 1 el. kohta (kr.)
1. Albu	1363,4	11,0	4279,2	1602,2	131,4	112,7	802,1	3646,0		485,0	1368,3	13801,3	1570	8791
2. Ambla	1741,7	50,9	9487,9	1054,9	2584,4	59,7	1579,0	1711,0		259,2	904,1	19432,8	2635	7375
3. Imavere	1157,3	29,0	6693,3	585,6	103,8	10,1	520,5	573,2		470,9	3461,9	13605,6	1091	12471
4. Järva-Jaani	1563,8	22,8	7054,9	896,6	12,7	16,3	878,4	5494,2		814,4	705,5	17459,6	2022	8635
5. Kabala	960,7	24,4	4407,7	421,7	222,9	56,9	841,6	752,9		447,4	465,7	8601,9	1165	7384
6. Kareda	1081,5	23,8	2546,3	419,3	97,4	94,4	381,0	2069,8		385,0		7098,5	948	7488
7. Koeru	2073,8	148,0	9104,1	1930,9	179,8	270,7	2236,5	1301,2		197,6	532,7	17975,3	2652	6778
8. Koigi	1158,2	34,1	4584,4	648,7	45,0	632,0	391,8	591,7		374,1	722,0	9182,0	1273	7213
9. Lehtse	1551,2	37,4	5126,6	619,9	578,3	54,5	717,9	1010,7		458,6	814,0	10969,1	1755	6250
10. Oisu	1545,7	7,6	5871,7	1101,9	60,0	76,3	285,5	3236,5	4,8	458,7	210,4	12859,1	1501	8567
11. Paide	2278,1	4,4	7333,1	873,0	35,9	5,1	481,4	797,5		934,3	749,5	13492,3	1988	6787
12. Roosna-Alliku	1590,9	0,2	4587,1	524,5	34,9	540,2	617,7	1117,0		483,8	302,7	9799,0	1469	6671
13. Türi	2005,6		6106,3	651,6	365,9	134,5	1607,0	1359,7		1748,0	839,7	14818,3	2777	5336
14. Väätsa	1187,3	10,8	5698,0	621,0	830,6	32,7	324,7	1374,0		506,6	190,4	10776,1	1625	6631
15. Paide linn	6342,6	143,6	41074,8	9183,6	3624,9	299,6	8450,9	9944,6		1095,4	6340,9	86500,9	10094	8570
16. Türi linn	3932,9	193,5	26284,2	3168,7	1253,6	343,7	3671,9	8938,0		846,8	2903,8	51537,1	7037	7324
KOKKU	31534,7	741,5	150239,6	24304,1	10161,5	2739,4	23787,9	43918,0	4,8	9965,8	20511,6	317908,9	41602	7642

Selles tabelis on välja toodud kulude protsentuaalne osakaal eelarvetes. On näha, et maakonnas keskmisena moodustab pea poole kogu kuludest haridus, täpsemalt 47,3%. Osakaalult järgmine on majandus – 13,8%, siis üldvalitsemine – 9,9%. Laenude tagasimaksed olid keskmiselt 6,5% kogu eelarvete mahust.

Omavalitsuste lõikes on kulude osakaal väga erinev. Üldvalitsemise kulu on valdades suurem ja linnades väiksem. Kõige kõrgem on see Paide vallas – 16,9% ja kõige madalam Paide linnas – 7,3%. Hariduse valdkonnas on kõikumised väiksemad, teiste kulude osas suuremad. Näiteks väga erinev on osakaal majanduse valdkonnas: kõige rohkem oli kulusid protsentuaalselt Järva-Jaani vallas – 31,5% ja kõige vähem Imavere vallas – 4,2%. Laenude tagasimaksede osakaal oli eelarvetes suhteli-

selt väike, v.a. Imavere vallas – 25,4%! See protsent ületab paraku ka seadusega lubatud piiri (20%). See näitab Imavere valla väga pingelist laenutegevust, kus tagasimaksede osakaal on eelarves kriitiliselt suur.

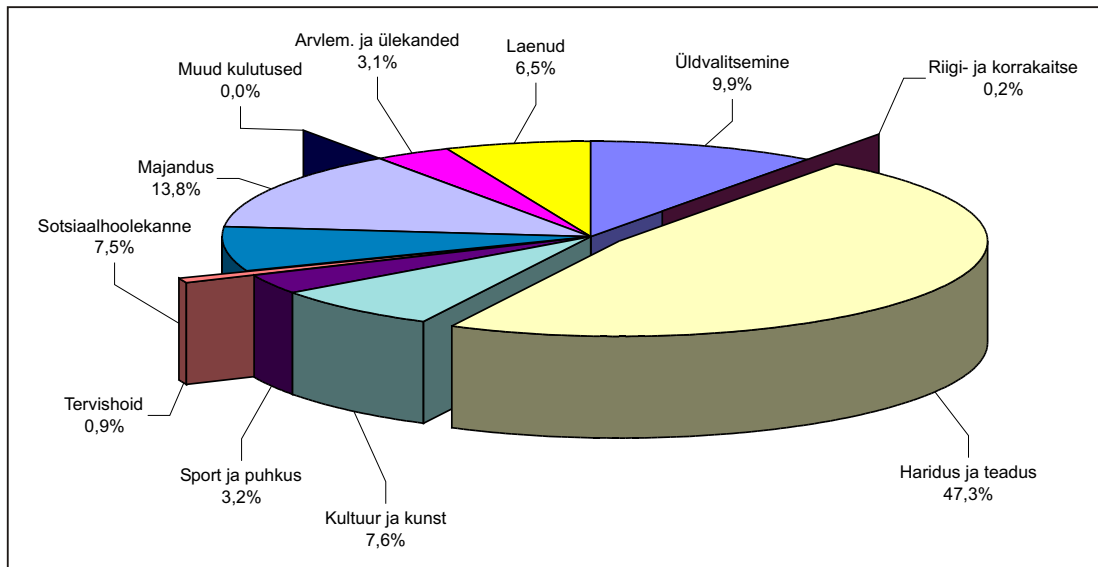
Joonisel 2 on konstrueeritud sektoritena erinevate valdkondade kulude osakaalud. Piltlikult on näha hariduse väga suur osakaal. Pool kogu ringist läheb selle alla. Hariduse osakaal on tõusnud just viimastel aastatel, aga seda eelkõige riigipoolse uue lähenemisega omavalitsuste eelarvetele.

Teist aastat järjest on pedagoogide palk koos maksudega jooksnud läbi omavalitsuste eelarvete, mis tõstis kõigepealt mahtusid ja muutis osakaalude protsente. Sellest tulenevalt on teiste valdkondade osakaal ka vähenenud.

• Tabel 4. Omavalitsuste kulud 2002. aastal (%-des)

Vald/linn	Üldvalitsemine	Riigi- ja korraaitse	Haridus ja teadus	Kultuur ja kunst	Sport ja puhkus	Tervishoid	Sotsiaal- hoolekanne	Majandus	Muud kulutused	Arvlemised ja ülekanded	Laenud	ÜLDSE KULUD
1. Albu	9,9	0,1	31,0	11,6	1,0	0,8	5,8	26,4	0,0	3,5	9,9	100,0
2. Ambla	9,0	0,3	48,8	5,4	13,3	0,3	8,1	8,8	0,0	1,3	4,7	100,0
3. Imavere	8,5	0,2	49,2	4,3	0,8	0,1	3,8	4,2	0,0	3,5	25,4	100,0
4. Järva-Jaani	9,0	0,1	40,4	5,1	0,1	0,1	5,0	31,5	0,0	4,7	4,0	100,0
5. Kabala	11,2	0,3	51,2	4,9	2,6	0,7	9,8	8,7	0,0	5,2	5,4	100,0
6. Kareda	15,2	0,3	35,9	5,9	1,4	1,3	5,4	29,2	0,0	5,4	0,0	100,0
7. Koeru	11,5	0,8	50,7	10,7	1,0	1,5	12,5	7,2	0,0	1,1	3,0	100,0
8. Koigi	12,6	0,4	49,9	7,0	0,5	6,9	4,3	6,4	0,0	4,1	7,9	100,0
9. Lehtse	14,1	0,3	46,8	5,7	5,3	0,5	6,5	9,2	0,0	4,2	7,4	100,0
10. Oisu	12,0	0,1	45,6	8,6	0,5	0,6	2,2	25,2	0,0	3,6	1,6	100,0
11. Paide	16,9	0,0	54,3	6,5	0,3	0,0	3,6	5,9	0,0	6,9	5,6	100,0
12. Roosna-Alliku	16,2	0,0	46,8	5,4	0,4	5,5	6,3	11,4	0,0	4,9	3,1	100,0
13. Türi	13,5	0,0	41,2	4,4	2,5	0,9	10,8	9,2	0,0	11,8	5,7	100,0
14. Väätsa	11,0	0,1	52,9	5,8	7,7	0,3	3,0	12,7	0,0	4,7	1,8	100,0
15. Paide linn	7,3	0,2	47,5	10,6	4,2	0,3	9,8	11,5	0,0	1,3	7,3	100,0
16. Türi linn	7,6	0,4	51,0	6,2	2,4	0,7	7,1	17,4	0,0	1,6	5,6	100,0
KOKKU	9,9	0,2	47,3	7,6	3,2	0,9	7,5	13,8	0,0	3,1	6,5	100,0

• Joonis 2. Järvamaa omavalitsuste kulud 2002. a.

Kuigi omavalitsuste eelarvete tuludes olid suurima osatähtsusega eraldised valla- ja linna eelarvetele, on siiski suurim maksutulu (nn. omatulu) füüsilise isiku tulumaks (isikutulumaks).

Kokku laekus seda Järvamaa omavalitsustele 2002. aastal – 106,5 mln. kr. See on absoluutne rekord, sest seni kõrgeim laekumine oli 2001. aastal – 90,8 mln. kr. Protsentuaalselt oli tõus 2001. aastaga võrreldes – 17,3%! See oli ka üks parimaid näitajaid teiste maakondadega võrreldes.

Kõikides Järvamaa omavalitsustes ületas tegelik laekumine prognoosi. Kõikides omavalitsustes tehti aasta jooksul lisaelarve (ka mitu), kus oluliseks lisatuluallikaks oligi isikutulumaks. Loomulikult oli mahuliselt suurim laekumine Paide linnas – 32,4 mln. kr., järgnesid Türi linn – 18,9 mln. kr., siis valdadest Ambla vald – 6,5 mln. kr., Türi vald – 6,1 mln. kr. Kõige väiksem oli laekumine Kareda vallas – 2,1 mln. kr.

Omavalitsuse ühe elaniku kohta laekus isikutulumaksu 2560 kr. aastas. Omavalitsuste lõikes oli laekumine elanike arvust tingitult erinev. Jälle kõrgeim Paide linnas – 3210 kr. – ja madalaim Roosna Alliku vallas – 1713 kr. Järvamaa tunnustuseks tuleb märkida, et kõrgeima ja madalaima laekumise – „rikkaima“ ja „vaeseima“ vahe on nii väike – 1,87 korda. See on Hiiu maakonna järgi järgmine näitaja positiivses suunas.

Võrreldes 2001. aastaga oli kõige suurem tõus tulumaksu laekumises Järva-Jaani vallas – 30,4%, siis Paide vallas – 24,1%, Koigi vallas – 23,6%, Lehtse vallas – 22,9% jne. Pisut väiksem oli tõus linnades: Paides – 13,6% ja Türil – 14,5%.

Omavalitsuste eelarvetesse laekub 56% kogu väljaarvestatud isikutulumaksust, ülejäänud 44% laekub riigieelarvesse. Oluline isikutulumaksu laekumise näitaja – tulumaksuvabastus – jäi 2001. aasta tasemele ning oli 1000 kr. kuus.

• Tabel 5. Füüsilise isiku tulumaksu laekumine 2002. aastal

Vald/linn	2002. a. Rah-min. nn. prognoos	Elanike arv 01.01.02 (RM)	T/maksu progn. 1 el. kohta	2002. a. laekum.	Hälve	Aastapr. täitm.	T/maksu laekum. 1 el. kohta	2001. a. laekum.	Võrreldes 2001. a. sama perioodiga	
	tuh. kr.		kr.			tuh.kr.			%	tuh.kr.
Albu	2415	1570	1538	3118,6	703,6	129,13	1986	2542,8	575,8	122,6
Ambla	5085	2635	1930	6520,5	1435,5	128,23	2475	5465,0	1055,5	119,3
Imavere	2208	1091	2024	2711,0	503,0	122,78	2485	2256,8	454,2	120,1
J-Jaani	3217	2022	1591	4542,6	1325,6	141,21	2247	3483,3	1059,3	130,4
Kabala	1753	1165	1505	2162,0	409,0	123,33	1856	1815,3	346,7	119,1
Kareda	1604	948	1692	2103,1	499,1	131,12	2218	1724,0	379,1	122,0
Koeru	4402	2652	1660	5611,3	1209,3	127,47	2116	4686,1	925,2	119,7
Koigi	2163	1273	1699	2831,8	668,8	130,92	2225	2291,0	540,8	123,6
Lehtse	2831	1755	1613	3690,8	859,8	130,37	2103	3004,0	686,8	122,9
Oisu	3105	1501	2069	4078,0	973,0	131,34	2717	3391,0	687,0	120,3
Paide	3340	1988	1680	4430,5	1090,5	132,65	2229	3570,4	860,1	124,1
R-Alliku	2101	1469	1430	2515,9	414,9	119,75	1713	2158,2	357,7	116,6
Türi	5113	2777	1841	6068,5	955,5	118,69	2185	5272,8	795,7	115,1
Väätša	3837	1625	2361	4787,8	950,8	124,78	2946	4054,6	733,2	118,1
Paide linn	27437	10094	2718	32403,0	4966,0	118,10	3210	28534,9	3868,1	113,6
Türi linn	15992	7037	2273	18936,6	2944,6	118,41	2691	16532,2	2404,4	114,5
Kokku	86603	41602	2082	106512,0	19909,0	122,99	2560	90782,4	15729,6	117,3